

Kanta-Hämeen maakuntaohjelma 2018 – 2021

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Helmikuu 2017

Hämeen liitto
Regional Council of Häme

Niittykatu 5, FI-13100 Hämeenlinna
tel +358 (0)3 647 401
email hameenliitto@hame.fi
www.hameenliitto.fi

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Mikä on maakuntaohjelma

Maakuntaohjelma on alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista annetun lain (7/2014) mukainen määräaikainen ohjelma-asiakirja. Se sisältää maakunnan mahdollisuuksiin ja tarpeisiin, kulttuuriin ja muihin erityispiirteisiin perustuvat kehittämisen tavoitteet.

Maakuntaohjelma laaditaan kunnanvaltuuston toimikausittain. Sen hyväksyy maakuntavaltuusto. Nyt laadittavan maakuntaohjelman hyväksyy maakuntavaltuusto vuoden 2017 viimeisessä kokouksessa, jolloin maakunnalla on vuonna 2018 voimassaoleva maakuntaohjelma. Uusi, maakuntauudistuksen myötä suorilla vaaleilla vuonna 2018 valittava maakuntavaltuusto voi aikanaan tarkistaa maakuntaohjelman.

Kanta-Hämeen maakuntaohjelmaa vuosille 2018–2021 tehdään samanaikaisesti maakuntauudistuksen kanssa. Uudet maakunnat aloittavat toimintansa vuoden 2019 alussa. Uudet maakunnat laativat maakuntalakiin perustuen maakuntastrategian, jossa maakuntavaltuusto päättää maakunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Maakuntaohjelma tarkentaa maakuntastrategiaa aluekehittämistehtävien osalta.

Maakuntaohjelma on lain mukaan laadittava siten, että varmistetaan sen vaikuttavuus elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ja tarvittavin osin aluehallintovirastojen strategisten ohjausasiakirjojen painopisteisiin ja sisältöön. Maakuntauudistuksen myötä maakuntien liittojen tehtävät, pääosa ELY-keskusten tehtävistä sekä TE-toimiston tehtävät siirtyvät vuoden 2019 alusta uusille maakunnille, joten uusien maakuntaohjelmien valmistelussa kiinnitetään entistä vahvemmin huomiota nykyisten eri organisaatioiden toimijoiden vahvaan osallisuuteen.

Alueiden kehittämisestä annetun asetuksen mukaan maakuntaohjelman kehittämistarpeiden ja tavoitteiden määrittelyn tulee perustua maakunnan liiton ja muiden aluekehittämistyöhön osallistuvien tahojen yhteiseen ennakointityöhön. Uutta Hämeen maakuntaohjelmaa lähdetään valmistelemaan aiemmin hyväksytyyn strategiaan perustuen. Maakuntaohjelmassa tulee huomioida hallituksen keväällä 2016 antama päätös aluekehittämisen painopisteistä ja sen toteuttaminen maakunnassa. Maakuntaohjelmassa kuvataan, kuinka aluekehittämispäätöksen painopisteitä, uudistumisella kasvua, elinvoimaa alueiden verkostoitumisesta ja hyvinvointia kumppanuuksilla, toteutetaan alueen lähtökohdista.

Maakuntaohjelmaa laadittaessa otetaan siis huomioon pidemmän aikavälin, vuoteen 2040 saakka kehitystä hahmotteleva maakuntasuunnitelma ja siihen perustuva maakuntakaava. Lisäksi huomioidaan alueelliset innovaatiot ja kokeilut eli AIKO-toimenpiteet. Maakunnan AIKO-toimenpiteiden ja -suunnitelmien tulee olla yhteen sovitettu maakuntaohjelman kanssa. Maakuntaohjelma sovittaa yhteen myös kansallisen ja EU-politiikan tavoitteita, rakennerahasto-ohjelman Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020, Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman sekä Euroopan alueellisen yhteistyön ohjelmat.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa (OAS) kuvataan Kanta-Hämeen maakuntaohjelman 2018–2021 laatimisen osallistumis- ja arviointimenettelyt sekä ohjelman vaikutusten arviointiprosessi. Asiakirja toimii samalla maakuntaohjelman työsuunnitelmana, joka täydentyy prosessin aikana. Tämä asiakirja on OAS:n luonnos, joka asetetaan nähtäväksi ja laaditaan saadun palautteen pohjalta lopulliseksi osallistumis- ja arviointisuunnitelmaksi. OAS asetetaan nähtäville tammikuussa 2017 Hämeen liiton internet-sivuilla ja virastoon 30 päivän ajaksi. Asiasta tiedotetaan lehti-ilmoituksilla sekä liiton Facebook- ja Twitter-tileillä. Maakuntahallitus käsittelee OAS:sta saadun palautteen ja hyväksyy niiden pohjalta työstetyn lopullisen osallistumis- ja arviointisuunnitelman.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma kuvaa Kanta-Hämeen maakuntaohjelman 2018-2021 valmistelun osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyjä sekä vaikutusten arviointia. Sen tarkoituksena on antaa maakuntaohjelmasta kiinnostuneille tietoa työn vaiheista ja aikataulusta sekä vaikutusmahdollisuuksista.

Maakuntaohjelman laadinnassa noudatetaan lakia ”viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista” (SOVA-laki 2005/200). SOVA-lain mukaan viranomaisella on velvollisuus selvittää ja arvioida valmistelemiensa suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutukset, kun niiden toteuttaminen voi vaikuttaa merkittävästi muun muassa ihmisiin, aluetalouteen, yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, kaupunkikuvaan, maisemaan ja kulttuuri-perintöön, luontoon ja sen monimuotoisuuteen, maisemaan tai luonnonvaroihin.

SOVA-laki antaa kansalaisille mahdollisuuden vaikuttaa elinympäristöönsä koskevaan päätöksentekoon. Jokainen prosessin osallinen on oikeutettu saamaan tietoa ja lausumaan mielipiteensä suunnitelman tavoitteista ja sisällöstä. SOVA-lain mukainen ohjelman ympäristövaikutusten arviointi tähtää parhaan mahdollisen ratkaisuvaihtoehdon löytymiseen ja mahdollisten haittavaikutusten lieventämiseen.

Kanta-Hämeen maakuntaohjelman 2018-2021 valmisteluprosessi

Maakuntaohjelman valmistelussa hyödynnetään parhaita käytettävissä olevia ennakointi-, suunnittelu- ja tutkimusaineistoja. Tällä hetkellä tiedossa olevia keskeisiä tausta-aineistoja ovat Häme-ohjelma 2014+, maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma 2017-2018, Kanta-Hämeen älykkään erikoistumisen suunnitelma, Kanta-Hämeen ennakoidun rakennemuutoksen suunnitelma, Hämeen ja Uudenmaan ELY-keskusten strategiset tulossuunnitelmat, Suomen rakennerahasto-ohjelma 2014-2020, vihreän kasvun Häme alueellinen maaseutusuunnitelma 2014-2020, voimassa olevat maakuntakaavat sekä valmisteilla oleva Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040 luonnos, Kanta-Hämeen liikennejärjestelmäsuunnitelma, maakuntauudistukseen liittyvät selvitykset ja valtioneuvoston aluekehittämisspätös 2016-2019.

Maakuntaohjelman rakenne ja sisältö määritellään alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista annetulla lailla (7/2014) ja asetuksella (356/2014).

Maakuntaohjelmaan sisältyy arviot maakunnassa käytettävästä valtion, EU:n rakennerahastovarojen, kuntien ja muiden julkisyhteisöjen rahoituksesta sekä ohjelman määrällistä ja laadullista seuranta varten tarvittavat vaikuttavuustavoitteet ja niitä koskevat mittarit. Ohjelmassa on myös kuvaus maakuntaohjelman valmisteluvaiheista ja valmisteluun osallistuneista tahoista.

Hämeen liitossa aloitettiin uuden maakuntaohjelman 2018–2021 valmistelu joulukuussa 2016. Maakuntaohjelma laaditaan laaja-alaisessa yhteistyössä Hämeen liiton, kuntien ja valtion aluehallintoviranomaisten sekä alueiden kehittämisen kannalta merkittävien yhteisöjen, järjestöjen ja muiden vastaavien tahojen kanssa. Maakuntaohjelman valmistelussa hyödynnetään maakuntastrategiaan liittyvä sekä muissa yhteyksissä toteutettava ennakoitavuus.

Nykyisen maakuntaohjelman arviointi toteutettiin vertaisarviointina yhdessä Etelä-Karjalan, Etelä-Savon, Kymenlaakson ja Päijät-Hämeen kanssa. Arvioinnin keskeiset havainnot ja kehittämisehdotukset otetaan huomioon uuden maakuntaohjelman valmistelussa. Kanta-Hämeen ohjelman arvioi Kymenlaakson liitto. Vertaisarvioinnin mukaan Kanta-Hämeen maakuntaohjelma on laadittu laajasti osallistaen, toisaalta todettiin, että kuntia olisi voinut kuulla laajemminkin. Tilanearvio ja tehdyt valinnat ovat arvioinnin mukaan perusteltuja. Kehittämisen kärkiä valittaessa on pyritty edistämään maakunnan vahvuuksia ja nostamaan esille mahdollisuuksia. Kehittämisehdotuksina nostettiin esiin elinkeinoelämän ja järjestöjen vahvempi mukaan ottaminen yhteistyöhön. Kanta-Hämeen vision nostaminen selkeämmin esille oli myös yksi kehittämisehdotus. Arvioija nosti esille myös valintojen tekemisen sekä toimintalinjojen ja toimenpiteiden määrän elisen, että pitäisikö valintoja ja kärkiä vielä karsia jatkossa.

Maakunnan asukkaat sekä yritysten ja muiden organisaatioiden edustajat kutsutaan mukaan Kanta-Hämeen maakuntaohjelman 2018–2021 valmisteluun. Asukkaille ja maakunnan toimijoille annetaan mahdollisuuksia osallistua tulevaisuustyöhön sekä kommentoida maakuntaohjelman osallistumis- ja arviointisuunnitelmaluonnosta sekä maakuntaohjelma- ja ympäristöselostusluonnoksia. Maakuntaohjelman vaikutusten arviointityö on vuorovaikutteista ja tapahtuu samanaikaisesti ohjelman laadinnan kanssa.

Maakuntaohjelman luonnosversio valmistuu syksyllä 2017, jonka jälkeen asiakirjaa tarkennetaan maakunnan toimijoiden kommentteilla ja lausunnoilla siten, että ohjelma voidaan hyväksyä maakuntavaltuuston kokouksessa marraskuussa 2017. Maakuntaohjelman rakenne, laadintamenetely ja aikataulu noudattavat edellä kerrottua valtioneuvoston asetusta sekä työ- ja elinkeinoministeriön antamaa ohjetta maakuntaohjelmien laadinnasta kaudelle 2018–2021.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmaprosessi

SOVA-lain mukainen ympäristövaikutusten arviointi käynnistyy, kun maakuntaohjelman valmistelu alkaa. Maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arviointiprosessia johtaa ja ohjaa Hämeen liitto. Ympäristöselostus ja maakuntaohjelman vaikutusten arviointi tehdään yhteistyössä Hämeen ELY-keskuksen ja Uudenmaan ELY-keskuksen liikennevastuualueen kanssa.

Maakuntaohjelman valmisteluun liittyen järjestetään kevätkaudella 2017 lukuisia tilaisuuksia ja foorumeita, joihin kutsutaan maakunnan toimijoita ja asukkaita eri kokoonpanoilla. Tietoa kerätään myös asukaskyselyillä ja muilla eri toimijoille kohdennetuilla kyselyillä.

Maakuntaohjelman vaikutuksia arvioidaan SOVA-lain ja -asetuksen mukaisesti. Vaikutusten arvioinnin kulku ja johtopäätökset kootaan ohjelmaan sisältyvään ympäristöselostukseen. Arvioitavaksi tulevat ohjelman toteuttamisen kannalta keskeiset vaikutukset muun muassa väestöön, ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen, luonnon monimuotoisuuteen, eliöstöön, kasvillisuuteen, maaperään, veteen, ilmaan, ilmastotekijöihin, yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan, aineelliseen omaisuuteen, kulttuuriperintöön mukaan lukien rakennusperintö ja muinaisjäänne ja luonnonvarojen hyödyntämiseen. Ohjelman vaikutukset kuvataan sanallisesti ohjelmaan sisältyvässä ympäristöselostuksessa. Keskeistä

arvioinnissa on ohjelman linjausten ja esille nostettujen kehittämistoimenpiteiden vaikutukset suhteessa kehittämisen periaatteisiin, määrällisiin tavoitteisiin ja ohjelman ympäristötavoitteisiin.

Vaikutusten arviointi tapahtuu maakuntaohjelman laatimisprosessin yhteydessä asiantuntija-arvoina. Tavoitteena on avoin ja tiivis vuorovaikutus maakunnassa asuvien ja toimivien kanssa. Eri tahojen asiantuntemuksen hyödyntäminen ja sitoutuminen ohjelman toteuttamiseen tapahtuu pääosin laadintaprosessiin osallistumisen kautta. Prosessi palvelee siten ohjelman hyväksymistä, toteutusta ja seurantaa.

Maakuntaohjelman osallistumis- ja arviointisuunnitelma sekä muut maakuntaohjelmaan liittyvät asiakirjat, kuten maakuntaohjelman luonnos ja ympäristövaikutusten arviointiraportti, ovat valmisteluaikataulun mukaisesti nähtävillä Hämeen liitossa ja liiton internet-sivuilla, www.hameenliitto.fi. Yleisölle annetaan mahdollisuus saada tietoja maakuntaohjelman ja ympäristöselostuksen aiotusta sisällöstä, lähtökohdista, tavoitteista ja valmistelusta sekä esittää mielipiteensä asiasta. Palautetta kerätään sähköisellä lomakkeella sekä sähköpostilla ja tietoa jaetaan lisäksi Facebook- ja Twitter-tilien kautta. Palautetta voi antaa myös kirjeitse Hämeen liittoon ja valmistelijoille.

Vaikutusten arviointi tapahtuu maakuntaohjelman laatimisprosessin yhteydessä. Tavoitteena on avoin ja tiivis vuorovaikutus maakunnassa asuvien ja toimivien kanssa. Eri tahojen asiantuntemuksen hyödyntäminen ja sitoutuminen ohjelman toteuttamiseen tapahtuu pääosin laadintaprosessiin osallistumisen kautta. Prosessi palvelee siten ohjelman hyväksymistä, toteutumista ja seurantaa.

Tavoitteena on, että maakuntaohjelma ja sen liitteenä oleva ympäristöselostus hyväksytään maakuntavaltuustossa marraskuussa 2017. SOVA-asiantuntijaryhmä käsittelee maakuntaohjelmaluonnoksen ja ympäristöselostuksen sekä niistä saadut lausunnot. Maakuntahallitus käsittelee saadut lausunnot ja hyväksyy niiden pohjalta laaditun ehdotuksen maakuntaohjelmaksi. Hallituksen käsittelyistä ilmoitetaan tiedotusvälineille ja liiton internet-sivuilla. Maakuntavaltuusto hyväksyy maakuntaohjelman marraskuussa 2017.

Maakuntaohjelman hyväksymispäätös lähetetään Hämeen ja Uudenmaan ELY-keskuksille sekä kunnille ja viranomaisille, joiden kanssa on maakuntaohjelmaproessin aikana neuvoteltu tai joilta on saatu lausunto. Hyväksymispäätös ja maakuntaohjelma ympäristöselostuksineen asetetaan nähtäville Hämeen liiton virastoon sekä liiton internet-sivuille.

Maakuntaohjelman valmistelun aikataulu

Maakuntahallitus käynnisti Kanta-Hämeen maakuntaohjelman 2018–2021 valmistelun ja maakuntaohjelmatyön 12.12.2016. Maakunnan asukkaiden ja maakuntaohjelman valmistelusta kiinnostuneiden kansalaisten näkemyksiä maakuntastrategian ja -ohjelman painotuksista, lähtökohdista, tavoitteista ja valmistelusta kerätään kyselyillä vuoden 2017 aikana, erityisesti kevätkaudella. Prosessin aikana järjestetään erilaisia foorumeita ja hyödynnetään sosiaalisen median mahdollisuuksia. Kyselyistä ja tilaisuuksista viestitään myös liiton sosiaalisessa mediassa. Ensimmäisenä toteutetaan avoin kansalaiskysely, jolla kartoitetaan kantahämäläisten ajatuksia maakunnan tulevaisuuden suunnasta.

Maakuntastrategian ja -ohjelman valmistelun aikana järjestetään sidosryhmille seminaareja, työpajoja sekä keskustelutilaisuuksia. Maakunnan kehittämisen avainhenkilöitä tullaan myös haastattelemaan. Ohjelman valmistelua ja sisältöä esitellään päätöksenteko- ja valmisteluelinten

(maakuntahallitus, maakuntavaltuusto, maakuntaudistuksen valmisteluun liittyvät työryhmät, MYRS, MYR) lisäksi sidosryhmätilaisuuksissa, kuten kuntajohtajakokouksissa ja HämePro-seminaareissa.

Luonnosvaiheessa maakuntaohjelmasta ja ympäristöselostuksesta pyydetään lausuntoja ELY-keskukselta, muilta viranomaisilta ja sidosryhmiltä nähtävillä olon aikana lokakuussa 2017. Prosessin aikana dokumentoidaan, miten nähtävillä olon aikana saadut mielipiteet ja lausunnot on otettu huomioon.

Maakuntaohjelman hyväksymisestä tiedotetaan hallintolain 62 § mukaisesti. Hyväksymispäätöksestä käy ilmi, miten ympäristöselostus ja ohjelman valmistelun aikana saadut mielipiteet ja lausunnot on otettu huomioon. Hyväksymispäätös ja maakuntaohjelma julkaistaan sähköisesti sekä asetetaan nähtäville.

Kanta-Hämeen maakuntaohjelma laaditaan tiiviinä prosessina tammi-marraskuussa 2017. Seuraavassa on listattu työn keskeisiä valmistelu- ja käsittelyvaiheita. Aikataulutusta tulee täydentymään valmisteluprosessin aikana.

23.1. maakuntahallitus

-osallistumis- ja arviointisuunnitelmaluonnoksen hyväksyminen ja nähtäville asettaminen

6.3. maakuntahallitus

-osallistumis- ja arviointisuunnitelman hyväksyminen
-lähetekeskustelu maakuntaohjelman valmisteluun

29.3.

-HämePron tulevaisuustyöskentely ja tulevaisuuden suuntien hahmottaminen

3.4. Hämeen yhteistyöryhmä

-linjaukset maakuntaohjelmaan

huhtikuu

-järjestöforum
-nuorisovaltuustot

8.5. maakuntahallitus

-maakuntaohjelman työstäminen

toukokuu

-tilaisuudet elinkeinoelämän edustajille; kauppakamarit, yrittäjät
-seutuneuvottelut

29.5. maakuntavaltuusto

-keskustelu maakuntaohjelmasta

5.6. maakunnan yhteistyöryhmä

-maakuntaohjelman työstäminen

12.6. maakuntahallitus

-maakuntaohjelman työstäminen

elo-syyskuu
-seutuneuvottelut

31.8. maakuntavaltuuston seminaari
-maakuntaohjelman työstäminen

syyskuu
-maakuntaohjelma nähtäville, kuulutukset, lausunnot
-HämePro neuvonpito, ohjelman viimeistely

16.10 maakuntahallitus
-maakuntaohjelman työstäminen ja palautteen käsittely

30.10 maakunnan yhteistyöryhmä
-linjaukset maakuntaohjelmaan

6.11. maakuntahallitus
-esitys maakuntaohjelmaksi

27.11. maakuntavaltuusto
-maakuntaohjelman hyväksyminen

Tekijät

Maakuntaohjelman valmisteluun osallistuu laaja joukko asiantuntijoita maakunnasta ja sen ulkopuoleltakin. Valmistelun poliittinen ohjaus on maakuntavaltuustolla ja maakuntahallituksella.

Hämeen liiton virastolta valmisteluun osallistuvat:

Anna-Mari Ahonen: valmistelun johto ja yleislinjaukset
Osmo Väistö: valmisteluvastuu, työryhmän johto, rr-ohjelma, ELY-yhteistyö
Arto Saarinen: AIKO ja resilienssi, osaaminen, yhteys kv-ohjelmiin
Minna Takala: älykäs erikoistuminen, innovaatiot, vertaisarvioinnin hyödyntäminen, some
Jesse Marola: ennakointi, tiedolla johtaminen, tilastot, tietopalvelu
Heikki Pusa: fyysiset toimintaympäristöt, maakuntakaava, ELY:n L-vastuualue
Heimo Toiviainen: fyysiset toimintaympäristöt, asuminen
Paula Mustonen: ympäristö, ympäristövaikutusten arviointi
Matti Lipsanen: maakuntauudistus, yhteys kv-ohjelmiin
Reetta Sorjonen: viestintä
Pirkko Kiikeri-Kuusela: Jemma-koordinointi, yleiset sihteerin- ja järjestelytehtävät

Tärkeimmät yhteistyötahot ovat:

Kunnat
Maakunnan asukkaat
Kehittämisyhtiöt
HämePro asiantuntija- ja kehittäjäryhmä
Maakunnan yhteistyöryhmä ja sen sihteeristö
ELY-keskukset

TE-toimisto
Suomen kasvukäytävä
Elinkeinoelämän järjestöt, kauppakamarit, yrittäjät
Luonnonvarakeskus LUKE
Hämeen ammattikorkeakoulu HAMK
OmaHäme
Järjestöforum
Nuorisovaltuustot
Yhteistoiminta-alue (Päijät-Häme, Uusimaa)
Pirkanmaan liitto
ProAgria Häme
Helsingin yliopisto, Lammin biologinen asema
Vanajavesisäätiö
Leader-ryhmät.

Yhteystiedot

Hämeen liitto
Niittykatu 5
13500 Hämeenlinna
hameenliitto@hame.fi
www.hameenliitto.fi

Yhteyshenkilöt:

Osmo Väistö, vs. kehittämisjohtaja
050 502 1132
osmo.vaisto@hame.fi

Minna Takala, aluekehitysasiantuntija
050 526 4648
minna.takala@hame.fi